

ZEVEN JAAR KRANKZINNIG

Welke ziekte trof Nebukadnezar?

In het Bijbelboek Daniël lees je over een gebeurtenis die bij veel mensen voor opgetrokken wenkbrauwen zorgt. Nebukadnezar, de grote koning van het toenmalige wereldrijk Babel, werd door God gestraft voor zijn hoogmoed door zeven 'tijden' als een dier te leven. Hij werd uit de stad verdreven, at gras als een koe, en kwam pas weer bij zinnen toen hij God als zijn Meerdere erkende. Wat was dat voor geheimzinnige ziekte? En zijn er buiten-Bijbelse aanwijzingen voor deze vreemde geschiedenis?

Nebukadnezar (±630-561 v.Chr.) kwam, als opvolger van zijn vader Nabopolassar, in 605 v.Chr. aan de macht en was een succesvol vorst. Onder hem groeide Babylon uit tot een rijk van wereldformaat. Hij overwon Syrië, nam Tyrus in, en breidde zijn koninkrijk uit tot aan Egypte. In 605 v.Chr. belegerde Nebukadnezar Jeruzalem. Hij liet geleerden wegvoeren uit het gebied om hen aan zijn hof te laten werken. Daaronder waren ook Daniël en zijn drie vrienden. In 587 v.Chr. lag Nebukadnezar met zijn leger opnieuw voor de poorten van de Judese hoofdstad, en een jaar later verwoestte

hij haar. De tempel werd met de grond gelijk gemaakt en de tempelschatten werden meegevoerd naar Babel.

DANIËL ONDER VUUR

In het Bijbelboek Daniël lees je een aantal opmerkelijke zaken over deze roemruchte vorst, waaronder de geschiedenis dat hij als een wild dier leefde, als straf voor zijn hoogmoed. Ongelovige wetenschappers hebben lange tijd de draak gestoken met dit Bijbelgedeelte en de historiciteit ervan betwist. Toch zijn er verschillende aanwijzingen die ondersteunen dat het hier om historische gebeurtenissen gaat en dat de opeenstapeling daarvan aannemelijk maakt dat het niet uit de duim is gezogen. Bovendien past de vreemde ziekte van Nebukadnezar bij ziektebeelden die je ook vandaag nog tegenkomt.

MEGASTHENES

Een eerste buiten-Bijbelse bron die lijkt te verwijzen naar de aandoening van Nebukadnezar is het verslag van een Griekse reiziger, Megasthenes genaamd (350-290 v.Chr.). Hij wordt via de Griekse historicus Abydenus (tweede eeuw v.Chr.) geciteerd door de christelijke geschiedschrijver Eusebius (vierde eeuw n.Chr.). Eusebius schrijft: 'Het is verder overgeleverd door de Chaldeeën, dat toen hij (Nebukadnezar, -red.) zich op zijn paleis begaf, werd bezeten door een godheid.' Vervolgens deed de koning een voorspelling over een Perzische heerser die zou komen om het Babylonische volk te onderwerpen, maar vervloekte hij die heerser door hem toe te wensen dat hij opgeslokt zou worden door de zee, of 'uitgestoten zou worden om rond te dolen in de wildernis, waar geen steden zijn of sporen van mensen, maar waar de wilde beesten weiden en de vogels hun verblijfplaats hebben'.

NEBUKADNEZARS STRAF

IN DANIËL LEES JE DAT NEBUKADNEZAR ZEVEN 'TIJDEN' ALS EEN DIER LEEFT. HOE LANG WAS DAT?

Verschillende Bijbelvertalingen vertalen het woordje 'tijden' met 'jaren'. In ieder geval moet het om een langere periode zijn gegaan. Een aanwijzing daarvoor is dat Nebukadnezars haar zo lang werd als veren van een arend, en zijn nagels als die van vogels. De veren van een arend kunnen behoorlijk lang zijn, en de klauwen van dit dier zijn zo'n 5 centimeter.

Vergelijk dat maar eens met de groeisnelheid van menselijke haren (6 tot 20 centimeter per jaar) en nagels (zo'n 4 centimeter per jaar). Hoewel deze zin uit Daniël waarschijnlijk overdrachtelijk is bedoeld, laat het wel zien dat de Babylonische vorst een lange tijd moet hebben rondgezworven – minstens een jaar, en misschien veel langer. Als het zeven letterlijke jaren zijn geweest, heeft zijn zoon Evil-Merodach (2 Koningen 25:27) hem mogelijk vervangen. Dat moeten dan de jaren tussen 582 en 574 v.Chr. zijn geweest. Uit deze periode zijn er geen koninklijke decreten bekend, terwijl de overige regeringsjaren – vooral de eerste helft ervan – redelijk goed gedocumenteerd zijn. ■

Deze overlevering doet qua taalgebruik en thematiek meteen denken aan Daniël 4. Ook lijkt de vervloeking die Nebukadnezar in Megasthenes' verhaal uitspreekt sterk op de vervloeking die God over hém uitspreekt in Daniël 4:32. Daar staat dat Nebukadnezar door mensen wordt verstoten, bij het vee zal verblijven en gras zal eten.

Er zijn ook duidelijke verschillen. Zo gaat het in Megasthenes' verslag niet om Nebukadnezar die de vernedering ondergaat, maar om een Perzische heerser. Als je echter in gedachten neemt dat de Chaldeeuse geschiedschrijvers niet snel iets negatiefs over hun koning zouden schrijven (vooral niet omdat ze meestal bij de koning in dienst waren), is het goed mogelijk dat ze de geschiedenis wat naar hun hand hebben gezet, en dat het hier

dus gaat om een onafhankelijke overlevering van de gebeurtenissen uit Daniël 4.

BEZWERING

Een andere buiten-Bijbelse aanwijzing voor wat er met Nebukadnezar gebeurde, is de vondst van een kleitablet die deel heeft uitgemaakt van de Babylonische bibliotheek. De tablet bevat een bezwering van de magiërs die bij de koning in dienst waren. Deze bezwering moest dienen om een boze godheid te sussen, en doet denken aan wat Nebukadnezar is overkomen. Volgens de tekst uit de bezwering kon een Babylonische godheid iemand straffen door hem als een dier te maken en hem zijn verstand te ontnemen. Die straf gold voor een aantal bijzondere overtredingen, zoals het spreken van verkeerde dingen, het ontheiligen of ver-

ontreinigen van de tempel, en het begeren van het zilver van de godheid. Op de kleitablet is te lezen: 'Ik ben een os, ik ken de planten niet die ik eet. Ik ben een schaap, ik begrijp niets van het vergevingsritueel waar ik aan deelneem. (...) Ik heb het pad betreden van mijn ongerechtigheden, zonden en overtredingen, [die] opgehoopt waren [als bladeren]. Laat ze op deze dag worden vergeven en vrijgesproken.'

- ✓ 1. *Detail van de Ishtarpoort, de hoofdingang van Babylon vanwaar uit Nebukadnezar regeerde. Deze geglazuurde bakstenen zijn stuk voor stuk vanuit Irak naar Berlijn gebracht. Daar is de poort herbouwd.*
- 2. *Luchtfoto van de replica die nu in Irak staat, waar Babylon ooit lag.*

mouw schudde: het Bijbelse verslag past goed in de religieuze en culturele context van het oude Babel. Als het verhaal over Nebukadnezars ziekte later bedacht zou zijn, zou een schrijver waarschijnlijk niet op de hoogte zijn geweest van de bezweringen van de magiërs, en dus niet zo snel op het idee zijn gekomen om Nebukadnezar zo'n vreemde straf toe te dichten. Dat ondersteunt het idee dat Nebukadnezars ziekte, zoals beschreven in Daniël 4, echt heeft plaatsgevonden.

WAT OVERKWAM NEBUKADNEZAR?

Ten slotte blijkt dat ook het ziektebeeld van Nebukadnezar aansluit bij de realiteit. Als Nebukadnezar nu had geleefd, hadden de dokters de ziekte herkend, en was hij waarschijnlijk gediagnosticeerd met klinische lycantropie. Dat is een psychische aandoening waarbij iemand zich een dier waant of zich als zodanig gedraagt. Het woord komt van het Griekse woord 'lycos' (wolf) en sloeg oorspronkelijk op mensen die in wolven 'veranderen' (de zogenaamde weerwolven), maar wordt nu gebruikt om 'transformaties' naar allerlei diersoorten te beschrijven. Soms wordt ook wel de term zoantropie gebruikt. Er zijn inmiddels gevallen bekend van mensen die 'veranderen' in insecten, vogels,

honden, katten en paarden. Het ziektebeeld werd al beschreven door de Griekse geschiedschrijver Herodotus in de vijfde eeuw v.Chr. De meeste wetenschappers beschouwen lycantropie niet als een zelfstandige aandoening, maar als een symptoom van een onderliggende mentale aandoening. Veel lycantropiepatiënten hebben namelijk een affectieve stoornis, schizofrenie, een depressie, of zware schuldgevoelens. Soms hangt de ziekte samen met alcohol- en drugsgebruik. Bij de meeste van deze patiënten is lycantropie van korte duur.

In een onderzoek uit 2009 zochten wetenschappers uit de Verenigde Arabische Emiraten naar mensen met klinische lycantropie in het Midden-Oosten. Daaruit kwamen acht gevallen naar voren, waarvan er opvallend genoeg zes uit de omgeving van het oude Babylon kwamen. De wetenschappers suggereerden dat er sprake is van een genetische factor,

waardoor sommige mensen gevoeliger zijn voor het ontwikkelen van het ziektebeeld dan anderen. Het is natuurlijk geen bewijs, maar misschien zijn het wel Nebukadnezars genen die 2600 jaar later – en in dezelfde regio – nog steeds voor het lycantropische ziektebeeld zorgen waaraan hijzelf leed. ■

• WEET MEER:

www.weet-magazine.nl/weet-meer

TEMPEL-VERWOESTER

De straf om als een dier te worden was volgens de Babyloniërs het gevolg van een aantal zonden. Eén daarvan is de ontheiliging van de tempel van een godheid. In dit verband is het interessant dat een oude Griekse vertaling van het boek Daniël (papyrus 967) niet alleen Nebukadnezars hoogmoed opgeeft als reden voor zijn straf, maar ook dat hij de tempel had verwoest. In een toevoeging aan Daniël 4:22 meldt papyrus 967: 'Uw werken zijn gezien, hoe u het huis van de levende God verwoestte, met betrekking tot de zonden van het geheiligde volk.' In veel Bijbels ontbreekt deze tekst, omdat die gebaseerd is op jongere handschriften. Het is onduidelijk of het hier om een authentieke zin gaat, maar gezien de ouderdom van papyrus 967 zou dat best eens kunnen. ■

GRAZENDE KERKGANGERS

IS HET SLIM OM KILO'S GRAS TE ETEN?

In 2014 kwam een Zuid-Afrikaanse dominee in het nieuws nadat hij gemeenteleden had aangemoedigd om gras te eten. Volgens de kerkgangers had het groene voer allerlei positieve uitwerkingen op hun lichaam. Sommigen beweerden dat het hielp tegen keelpijn of dat het zelfs verlamden weer liet lopen. Het is maar de vraag wat hiervan klopt. Het menselijk darmkanaal kan gras en bladeren moeilijk verteren. Bovendien levert gras amper voedingsstoffen op voor mensen, zodat je snel zou verhongeren met een 'grass only'-dieet. Daarnaast bevat gras veel silicium, wat slecht is voor je tanden. Overigens zegt de Bijbel nergens dat Nebukadnezar uitsluitend gras at. Sterker nog, het woord dat in Daniël 4:25 gebruikt wordt, verwijst niet alleen naar gras, maar is een verzamelnaam voor allerlei groene gewassen. Dat kan verklaren waarom Nebukadnezar niet verhongerde, al zal hij er bij zijn terugkomst in het paleis niet al te best aan toe zijn geweest. ■

Deze bezwering lijkt zo sterk op wat Nebukadnezar overkwam, dat je je haast afvraagt of die is opgesteld naar aanleiding van deze gebeurtenis. Maar ook als dat niet het geval is, en Nebukadnezar en zijn magiërs al van tevoren bekend waren met de bezwering, werpt dat een nieuw licht op het verslag uit Daniël. Dat zou namelijk betekenen dat God inspeelde op de kennis en religieuze gebruiken van de Babylonische koning. Door hem op deze manier te straffen, kon er bij de Babylonische heerser geen twijfel over bestaan wat hij had misdaan, en heeft het hem waarschijnlijk veel dieper aangegrepen dan anders het geval was geweest. Bovendien laat deze kleitablet zien dat de auteur van Daniël niet zomaar wat uit zijn

De ruïnes van het noordelijke paleis van Nebukadnezar.

